

Prețurile

pentru Sibiu pe 1 anu întregu
7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusa
la casa cu 1 fl. mai multu pe
anu; — trimisu cu post'a în
lăuntrul monarchiei pe 1 anu
întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. —
În străinatate pe 1 anu 10 fl. s'eu
22 franci, pe 6 luni 5 fl. s'eu 11
franci. — Numeri singuratici se
dau câte en 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Anulu III.

Ori-ce inserate,
se platescu pe serie s'eu linia, cu
litero merunte garmondu, la prim'a
publicare câte 7 cr., la a dou'a și
a trei'a câte 6 cr. v. a. și preste
aceea 30 cr. de timbru la tesau-
rulu publicu.
Prenumeratiunile se potu face
în modulu celu mai usioru prin
asemnatiunile postei statului, a-
dressate de a dreptulu la Redacți-
unea Diariului
„Observatoriul“ în Sibiu.

Nr. 4.

Sibiu, Sâmbătă 12/24 Ianuariu.

1880.

Press'a. Terorismulu aristocrației și terorismulu plebei.

„Ati vediutu că din vin'a pressei au cursu nu numai sangele unui omu fanaticu, precum este Verhovay, ci s'a versatu și sange pe strade, în lupte de rebelliune. Eța ce urmari are press'a desfrenata; eța și efectele curtiloru de jurati, care acquita pe cei mai multi acusat. Aristocrația vediendu-se tavalita prin tôte noróiele de cătra multimea manjitoriloru de charteia, ce'i mai remasese, de cătu se'si apere onórea sa cu sabia, cu glontiu, cu pumni preste falci, în fine chiaru prin omoru?“

Acesta este limbagiulu fariseiloru și alu saduceiloru dela 1/13 Ianuariu încóce, de candu adeca casin'a domnesca din Budapest'a fu sfarmata cu pietrii și spitalele capitalei unguresci se inplura cu ranitii adunati de pe strade. Dara adeverat'a stare a lucruriloru este cu totul alt'a, și scenele din 11 până în 15 Ianuariu eră preste potintia de nu le prevédia fóra nici unu spiritu de profetu, totu cetatienii de statu, căti au urmaritu cu simtiuri limpedi mersulu afaceriloru în statulu ungurescu de 13 ani încóce.

Óre press'a unguresca este de vina că s'a versatu sange? Dara legea de pressa în Ungari'a este una din cele mai aspre în tóta Europ'a. Cum s'a intemplat înse, că acea lege se aplicase atātu de puçinu la press'a unguresca? Cine a potutu se farmece, se lege manile procuroriloru și ale judecatoriloru, că se nu o póta infrena?

Dara juriulu e de vina, pentru-că cei câte 12 alesi dintre cetatieni acquitá pe acusat, adesea în unanimitate sau cu majoritate respectabile? Apoi că din cei 12 câte 6 insi sunt denumiti totudeauna din câte 36 de cătra procuroru, alesi pe sprincéna, dupa poft'a ánimei lui; cum dara votá si acestia contra lui? Sunt óre toti cetatienii corupti, depravati, mituiti, rebelli din natur'a sau din educatiunea loru? Atunci pentru-ce partid'a domnitóre a infintiatu juriulu?

Nimeni nu este infalibile în lumea acésta, și nu noi vomu fi acei ómeni simplii, că se credemu vreedata, că cei 12 jurati, inca pe atātu de luminati

și de onesti, se nu fia indusi uneori în eróre, că se acquite sau se condamne cu nedreptu, cu asuprire. În Ungari'a înse și în Transilvani'a este unu secretu publicu, adeca cunoscutu de toti, numai pronuntiatu de prea puçini, pentru ce curtile de jurati, anume în processe de pressa sunt indulgente. Acelu secretu publicu este, că juratii isi sioptenu între sine camu unele că acestea: Redactorulu ori corespondentele póte se si aiba nedreptu în caus'a de față; dara fiacare din noi cunóscemu o mare multime de casuri, în care diaristii au avutu tóta dreptatea că se'si ridice vocea loru; scimú érasii noi între noi cetatienii, alte abusuri, calcari de legi, mituiți nerusinate, defraudari de mii și sute de mii, spoliatiuni de averi, pe care publicistii nu le cunoscú, prin urmare nu le scotu nici la lumina; noi înse le scimú, că le patimú noi însine, prin urmare nu judecamú numai dupa câte o fapta. Se punemu de exemplu, că unu functionariu din vreunu coltiu de tíera ia mita dela toti căti cadu în ghiarale lui, dara totudeauna între patru ochi, fóra nici-unu martoru; elu înse a luatú mita dela o mie de ómeni, până ce se afla uniculu din trensii, care spune la vreunu redactoru. Atunci functionariulu trage pe diaristu în judecata la curtea de jurati. Dara acestia sciu toti că functionariulu acela ia mita, asia ei judeca dupa sciinti'a și cunosciinti'a loru și acquita pe diaristu fóra alte documente juridice. Asia este cu usurarii, asia și cu defraudarile baniloru publici. Tu și tóta lumea sciti bine, că cutare directoru, cassariu dela cutare banca din cele 100 de banci, sau dela vreo întreprindere industriale, are plata fixa annuale 6000 fl.; elu înse platesce pe locuintia 2500 fl. pe anu, tine trasura eleganta cu doi telegari că doi lei; salonulu nevestei sale e deschisu totu a dou'a séra pentru petreceri; elu însusi perde în tôte serile la carti câte 40—50 fl., în tôte verile merge cu famili'a la apa minerali sau face caletorii în „Europ'a“. Tóte acestea costa 15 mii pe anu. De unde ia elu restulu de 9 mii? Cetatienii sciu se faca fórté usioru socotéla și fóra a cercetá cartile bancei, dau și preste isvoru.

Press'a din Ungari'a nici-decum nu a fostu asia desfrenata pe la începutulu dualismului, precum

se faci ea mai tardiu. La începutu ea era inper-tinenta numai cu nationalitatile trantite la parete și cu functionarii de sange romanescu, éra pe ai loru îi crutiá în anii de antaiu că pe lumin'a ochiloru. Dupace a începutu press'a din Vien'a și mai alesu cea straina din Germani'a, Belgiu, Franci'a se scóta la lumina o multime de blastematii unguresci, atunci press'a unguresca vediendu că nu mai póte remané nimicu ascunsu, iute sparse prin legea de pressa din 1847/8 și cum amú dice, aruncandu frenel pe cai, îi plesni cu biciulu că se alerge ori încatrau.

Va întreba cineva, că ce are press'a unguresca cu aristocrația unguresca. Noi aretaseramú în Nr. 104 din a. tr. că casin'a magnatiloru din B.-Pest'a și sócia-sa din Clusiu au fostu totudeauna centruri de actiune unguresca, până candu a venitú alta partida a demagogiloru, care cu titlu falsu de liberali le au mai turburatu apele; dara propriulu poporu n'au avutu incredere în nici-unii, că-ci cum se dice pe la noi, 'ia prinsu pe toti cu mesur'a mica de nenumerate-ori. Ceea ce s'a spartu în cele trei dile la B.-Pest'a, a fostu o uima rea, care cóce dela 1867. Toti ungurii cunoscú prea bine causele pentru care repaos. com. Emericu Miko, celu de antaiu ministru de comunicatiune dela 1867 înainte, a fostu constrinsu a se retrage fórté disgustatu. Nu că Miko ar fi atinsu averea publica, dara sub elu s'au intemplat defraudari colossali; totu sub elu au disparutu și cele 16 milióne din capitalulu de constructiune alu calei ferate orientale (Oradea-Brasiovu). Toti mai tinu minte și speculele de sute de mii facute cu actiunile podului dela B.-Pest'a rescumperatu dela br. Sina. Totu asia și cele intemplate sub Kerkápoli, care din salariu isi faci palaturile frumóse. Si de aru sci vorbi padurile statului din Transilvani'a și padurile din graniti'a slavo-croata, ce nu aru spune acelea! Dara „Sparcassa dela Lugosiu“, dara o mie alte specule cu averile statului, cu averea poporului, cu commassatiuni și segregatiuni! În fine se amestecara și la banci, și acuma com. Festetich are se restitué la banc'a rurale vechia preste 400 mii fl., pentru câte defraudari s'au facutu din negrija lui. Sumele defraudate eră parte

Foisiór'a „Observatoriului“.

Unele observari relative la comitatulu Hunedórei și în specie la districtulu Hatiegului.

(Urmare.)

Acésta biserică și acuma este proprietatea religiunei gr.-catholice și se folosece că biserică parochiale. Precum imi spunea mie episcopulu Leményi, famili'a Kendefiana a cerutu se se permita că se scóta acelu monumentu din acea biserică romanésca, dara nu i s'a datu voia.

Ce se tiene de literel familiare și donationale ale acestei familii Candesci, eu nu le-am vediutu, dara unu nobilu din una familia de frunte din comun'a Salasiulu de susu, cu numele Mara Iosifu, care tinea în casatoria pe o contesa Nemes, remasa veduva dupa unu Candescu, și care au avutu la mana documentele donationale, mi-a spusú curatu, că în acelea nu vine numele Kendefi, ci Kendeficsor alias filius Kende. — Totu în acésta cestiune vice-comitele (vice-prefectulu) comitatulu anume Ludovicu Csulai, mi'a comunicatu o tradițiune conservata în famili'a sa în urmatóriele: „Atunci candu s'au confiscatu bunurile monastirei dela Coltiu și s'au donatu Candesciloru, eră mai multi calugari, caroru li s'a concesu, că până candu voru trai se póta locú în monastire, și proprie în Coltiu. Din acei calugari mai pre urma remasese numai unu singuru betranu. Familiei i se pareá că acelu bietu ieromonachu traiesce mai multu decâtu ar fi doritu ea. Kendeficiorulu pentru a carui familia se facuse donatiunea, murise, dara a remasu veduv'a cu doi fii. Acésta cá se póta scapa de betranulu calugaru, care locuia în Coltiu, intru o di de vineri a facutu o turta (pogace) frumósa, și o a trimisú betranului. Se întielege că acea turta

fusese frementata cu ingredientie veninóse; calugarulu înse, sau pentru că va fi avutu óresicare prepusu de rea vointia a cocónei veduve, sau în acelea óre nu'i era fóme, ca elu nu a mancatu din turta. În aceeasi di înse pe inserate, unulu dintre cei doi fii ai veduvei fiindu la venatu pe munti, se abatu pe la betranulu calugaru, și întrebandu nu cumva are ceva de mancare, că-ci nu mai póte de fóme, de óre-ce tóta dío'a ia trecutu fóra a manca ceva, calugarulu ei dise că elu altu ceva nu are îndemana, „decátu éca acea coca, pe care mi-a trimis'o mama-ta; poti se o manci, că mie nu 'mi trebuie.“ Asia s'a și intemplat, că flamandulu teneru a mancatu pogaci'a; dara până a casa, adeca până în satu, ajungéndu'lu durerile inveninarei, de abia au avutu tempu se spuna mamei sale despre coc'a dela calugaru și între dureri infricosiate a și muritu.

Daca ar fi cunoscutu Nicolae Iosika acésta anecdota, pasa-mite că ar fi mai luatú și de aci unu subiectu de romanu.*)

Cum diseiu, acésta mi-a narat'o celu mai bunu alu meu omu, pe tempulu cătu am petrecutu că vicariu în acelea parti. Famili'a romanésca Ciulaiana inca a fostu un'a din celea mai vechi în tienstulu Hatiegului. Din acésta pe tempulu regelui Mathia Corvinu unulu a fostu consiliariu langa regele, dupa cum am cetitu despre acésta, într'unu documentu aflatu între scrisorile familiei Barciane, dara atunci nu se scriá Csulai. Totu din acésta familia se vede că au fostu și superintendentele Georgiu Csulai, care a traitu și a propagatu calvinismulu între romani în patrariulu primu alu secolulu alu sieptepredecelea, pe langa tóte că susu numitulu L. Csulai și toti membri familiei în cătu mi-au fostu cunoscuti, au urmatu religiunea catholica, acum înse de abia se mai afla doue persóne de partea barbatésca

*) De altumentrea anecdota despre „turt'a, pogacea sau coc'a otravita“ este fórté latita la poporulu nostru din Transilvani'a cu puçina modificatiune.

Not'a Red.

din numit'a familia și unulu este tocma fiulu vice-comitelu cu numele Adalbertu.

Din celea comunicate până acilea ese, că în loculu monastirei dela Coltiu și a celei de S. Maria, a succesu cá posesóre mare, și cá familia de gradulu primariu aristocraticu, famili'a Candésca, dupa literel donationale Kendeficioriane, și dupa cum este cunoscutu, acum Kende-fiana, care în ramulu primu cu rangulu de comite pentru partea barbatésca s'a stinsu. Celu de pre urma surcelu în acestu ramu a fostu renumitulu și pe dreptu se póte dice, escentriculu com. Adam Kendefi, socorulu ministrului de esterne contelui Iuliu Andrási. Din celu alaltu ramu alu familiei Kendefiane, totu cu rangulu aristocraticu, sunt și până astadi mai multi.

Alu douilea possessore mai mare în tienstulu Hatiegului, și anume în partea de cătra apusu, a fostu în tempurile vechi famili'a Margineanu, seu dupa cum se afla în scripte, Marsinai, din care s'au nascutu Elisabeta, mam'a lui Ioane Corvinulu, despre care scrie Bonfiniu, Istoricultu de casa alu regelui Mathia, că a fostu fiulu lui Butu, nobilu olachu, și alu Elisabetei Mar'sinai. Firesce ca Istoricii magiarii, candu scriu că Elisabet'a a fostu o fata de romanu, în care s'ar fi inamoratu regele Ungariei Sigismundu, voiescu se o ia în întielesulu loru, că adeca acésta ar fi fostu o persóna din poporu, ceea ce este o assertiune cu totul falsa, de óre-ce numit'a familia a fostu cea mai alésa boierésca. Dara pe langa tóte că famili'a Margineanu a datu prin Elisabeta din sinulu seu pe unu Ioane Corvinu, seu dupa cumu ilu numesce Nicolau Olahu Primatelu Ungariei și archiepiscopulu Strigonului în genealogi'a Corvinesciloru, Iancu, carele a fostu beliducele și eroulu celu mai celebru alu tempului seu, vojvodulu Transilvaniei, și gubernatorele Ungariei, éra fiulu acestuia Mathia rege, carui asemenea Ungari'a pe altulu nu a mai avutu, totusi dupa stingerea celoru mari Corvini, se vede ca și famili'a Margineanu au apusu, că și numele de Margineanu. Marginaii între barbati mai memorabili nu se amitesce; singuru numai unele femei până în tempulu mai de curendu l'au sustienutu, între care

mare adunate din obolii poporului, de unde apoi se p^ote explica usioru iritarea lui. Scandalele cu Várady, cu graf. Victoru Zichy, in care au figuratu dieci si sute de mii, in fine duellulu ministrului c. Iul. Szapáry cu redactorulu I. Asboth, sunt f^orte prospete, in memori'a tuturor.

Cãtiva aristocrati compromisi pãna dupa urechi, crediendu cã voru astupã gurile lumei prin terrorismu, decisera se insufe mai antaiu frica publicistiloru si asia alesera pe cei mai buni duellanti, cum ai dice in limb'a antica, gladiatori de professiune, cã baronii Maythényi, Uechtritz si alii. Atunci plebea cu demagogii sei isi dise: Terrorismu pentru terrorismu. Daca voi credeti cã ne veti insulfã noue frica, amu decisu si noi se ve aratamu cã ve potemu sfarmã, sau incai luã la fuga sanetosa.

Mai in scurtu, Ungari'a se afla pe o clina (planum inclinatum), pe unu rapediũiu mai periculosu dora decãtu a fostu si celu din 1848 si ungerii n'au nici-o cauza se'si bata jocu de starea Rusiei cu Nihilistii sei. De aceea mai dicemu odata lectoriloru nostrii, cã se fia cu neadormita atentiune asupra cursulu evenimentelor, cã-cã turburãrile ungresci voru trage consecentie in urm'a loru, de care nici noi fii aceleiasi patrii, nu vomu scapã acuma, precum nu am scapatu niciodata. Din partea nõstra ne vomu face datori'a, cã se tãnemu pe publicu in curentulu lucruriloru.

Din Banatulu Timisiorei.

Candu pronuntiamu acestu nume, intielegemu unu teritoriu, ce se incepe dincõlea dela fruntari'a Transilvaniei, dincõlea de Zamu, pe valea Murasiulu inainte pe langa Aradu, de acolo pe la Temisiõr'a, inainte preste Versietiu pãna in Dunare si de vale pãna la Orsiõv'a, de aci pe langa Banatulu Craiovei, pe langa comitatulu Hunedõrei in susu. Daca numai in diecesea Caransebiulu se afla, dupa o numeratura din 1877 preste 342 de mii romani curati, apoi fõra a mai citã cifre prea multe, veti crede usioru, cã in totu Banatulu se afla preste 650 mii de romani. De candu militi'a granitiera din partea inferiõra a Banatulu se provincialisa, adeca i se dete administratiune civile, din teritoriulu aceleia se formã unu municipiu, adeca unu comitatu nou, cu unu teritoriu mai mare decãtu e spre ex. comitatulu Turd'a-Ariesiu din Transilvani'a. Acelui comitatu nou i se dete numele istoricu alu Severinulu, care in limb'a magiara e contras in Szõrény, buna-õra cã Constantinopole in Stambulu, cã Adrianopole in Edrene si alte nenumerate schinosituri turcesci.

Cu romanii impreuna locuescu in Banatu minoritati de serbi, cu doue episcopii, in Temisiõr'a si Versietiu, cu mai puçini svabi, vreo cinci sate de francesi adusi acolo din Alsati'a si Lotaringi'a, cum si alte sementii respite.

Din acestea premisse, de si fõrte scurte veti pricepe prea bine ratiunile pentru care press'a romanescã este datõria propriei sale reputatiuni a se ocupã mai desu si cãtu se p^ote mai seriosu si mai cu temeiu de starea poporulu romanescu din Banatu. Mai presu de tõe inse merita in epoc'a presenta cea mai de aprõpe atentiune comitatulu Severinulu. Pre cãtu timpu locuitorii lui staturu sub administratiune ostasiõsca, uneori rigorõsa preste mesura, din acea parte a tierei abia strabatea in cãte 5—6 ani unele sciri vage, fabuloase ratacite. De candu s'a incorporatu la statulu Ungariei cã comitatu, sub diverse preteste se administra pãna astadi cã si cum ar fi pusa sub legi exceptionali, prin commissari plenipotenti. Astadi acelu

a fostu consorteã renumitulu tiranu Gyujto din comun'a Tur. Tradiitiunea poporulu tãne, cumcã Elisabet'a Margineanu mam'a lui Ioane Hunyadi Corvinulu remanendu veduva, s'a meritatu in comun'a Cincisiu, dupa unu nobilu cu numele Ciolnacusu din numerulu celoru cinci insii, carii se amintescu in literale donationale sunatõre despre acelu satu, si cum-cã dupa ce a repausatu, s'a inmormentatu in cimetierulu satulu vecinu Telincu. — Ore-care probabilitate in asta privintia totu exista; cã-cã in diplom'a donationale data familiei Ciolnocosii de regele Mathia Corvinulu, stau cuvintele Cognatis nostris, dupa cum mi-a spusu insusi Ladislau Csolnocosii; — era despre alta parte totu acãsta familia s'a incarcatu si proviedutu cu privilegii si imunitati extraordinarie, cu de care sãu nice una alta, seu fõrte puçine familii aristocratice au fostu daruite. Asia a fostu privilegiulu de salva gardia, in a carui putere erã opritu unu soldatu a calcã pe pamentulu numitei possessiuni, si granitieri carii mergõdu la comanda, de si calea drẽpta le ar fi fostu prin Cincisiu, erã siliti se inconjure pe terenulu satulu vecinu. Aceeasi familia avẽ dreptulu de asilu seu scutire, pentru toti carii potẽ scapã acolo, fire-ar fi fostu ori si ce criminalisti. Au avutu si jus gladii s. a. Tõe acesteã arata aplecareã si simpatii'a cea mare ce avuse regele cãtra acea familia. Este inse lucru curiosu, cã dupa ce donatiunea se facuse pentru cinci persõne, din care causa si numele comune este Cincisiu, adeca Cincinsi; dara candu? si pe ce cale? unu ramu de familia din celeã cinci a supusu pe celealalte patru familii si le a redusu la sorte de jobagi? este ceva ne explicabilu, decumva nu s'ar potẽ explica din casatori'a, despre acareã tradiitiune mai susu s'a facutu amentire.

(Va urmã.)

comissariu este dn. Ujfalussy, comitele supremu alu comitatulu Carasiu cu capital'a Lugosiu. Diariele magiare, germane, serbesci publica mai virtosu de patru ani incõce din acelu comitatu multime de sciri despre, abusuri, tiranii, spoliatiuni, atãtu de fabuloase, in cãtu daca nu aru fi adeverate prin acte judecatoresci despre processe criminali, ti s'ar parea sau numai cã fictiuni, sau cã scrise din Turci'a. In anulu trecut u amu reprodu su noi cãte-ceva, cum ai dice, a sut'a parte din tõe, era in alte diarie romanesci nu amu vedutu nimicu. Unii tinu cã acãsta lipsa de sciri romanesci ar veni dela indolentia carturariloru nostrii; alii mai multi credu, cã acestia traiescu sub o presiune teritoristica, ce intrece departe inca si vechi'a rigõre militara. Dn. Ujfalussy duse cu sine in comitatulu Severinulu pe famosulu v.-comite I. Pauss, ginere alu ministrulu Szende. Mai antierti locuitorii din comitatu au tramisu la ministrulu Col. Tisza o deputatiune compusa de dn. generalu pens. Traianu Doda, cu scopu cã se'i descria starea desperata la care fu adusa poporatiunea comitatulu Severinu in anii din urma, se'i descopere multime de nelegiuri si spoliatiuni ce se comitu, se cãra destituirea cãtoruva functionari misiei si mai antaiu de toti a lui Pauss. Ni se asigura, cã dn. Tisza fusese informatu atãtu de bine in favõrea lui Pauss, cãtu i spuse verde dlui generalu: In tõta Ungari'a nu am functionariu mai bunu decãtu este acelu Pauss.

Ei bine, in dilele din urma ne asigura diariele „Süd-ungarischer Bote“, „Magyar Ország“, „Pesti Napló“ etc., cã v.-comite Pauss a fugitu tocma pre candu erã se fia arestatu pentru defraudari comisse, anume din avereã remasa dupa mõrtea unu cetatiõnu Feigel 1000 fl. era din alui Müller 2400 fl., cum si mai multe efecti de valõre. Aceleasi diarie spunu, cã Pauss in momentele fugei sale dela Caransebiu a remis din cepeulu in care intrase cã se plece, o suma de bani la tribunalu. Se mai adaoge, cã unulu dintre functionarii complici la crime ar fi unu romanu, care au fugitu si elu, precum si cã hotiile au fostu descoperite de dñii generalu Doda, loc. colonelu Saracinu si mai de curendu prin du. Brancovicu. Dara tõe aceleã sciri si altele multe se publicara in citatele diarie intr'unu modu asia de misteriosu si cu atãta reserva, in cãtu citindu p'intre linii, ti se pare in adeveru, cã hoti'a trebue se fia multu mai mare decãtu numai de 4—5 mii fl. Este adeca vorb'a de diverse sume depuse la casse publice, cum si de banii pupilari, de averile orfaniloru, care sunt espuse la nenumerate pericole in tõe partile, cã-cã vai de prunci fõra parinti si de femei fõra barbati. „P. Napló“ dupace infrunta aspru pe ministrulu Tisza pentru marea lui indulgentia cãtra Pauss et compania, in fine justifica reserv'a sa cu temeiu, cã este bine se asteptamu rezultatul investigatiuniloru judecatoresci, ceea ce si are locu in tõe casurile de hotii, pentru-cã ar fi o nebunia si chiaru crima, a descrie prin pressa tõe inpregiurãrile, pentru-cã hotii complici (partasi), carii inca nu sunt prinsu, se se scia ascunde si feri.

Ceea ce dõre mai amaru pe fostii granitari locuitori ai comitatulu Severinu este intre altele si inpregiurãrea, cã avendu si ei unu capitalu cã de 1/2 milionu florini, castigatu si pastratu de ei si de parintii loru cu sudori si cu sange versatu, se afla in periculu de a li se rapi, cã se se faca din elu in tõe comunele scõle ungresci si alte institute de magiarisare. Despre alte inpregiurãri ale comitatulu Severinu speramu se damu cãtu mai curendu informatiuni directe si autentice venite dela locu, cã si cele publicate din acelu districtu in anulu trecut. Intr'aceãã ajunse si scirea, cã subprefectulu Pascu si notariulu Voda fusera destituiti, acestu din urma datu si in judecata criminala pentru furtu!

Revista politica.

Sibiu, 23 Ianuaru st. n. 1890.

Asteptãrile avute, cã Reichsratulu austriacu va aflã, la redeschiderea s'a dupa vacanti'a de serbatori, fotoliurile de pe banc'a ministeriala ocupate de unu consiliu de ministrii in numeru completu, nu s'au realizatu. Ministerulu comitelui Taaffe continua a functionã in starea sa necompleta asia, cum au inceputu dela denumiroã sa. Acãsta stare de lucruri dã cabinetulu actualu unu caracteru, ce ilu lasa se apara provisoriu, ce i paraliseã actiunea si provõca neincrederea chiaru a partisaniloru sei. Se pare inse, cã tõe in acestu „imperiu alu improbabilitatiloru“ sunt numai provisorice si cã cu tempulu, starea provisorica va deveni caracteristic'a definitiva a monarchiei austro-ungare.

Studiandu istori'a acesteã monarchiei dela 1848 incõce vomu aflã, cã politic'a sa atãtu in laintru, cãtu si in afara a trecut u dintr'unu stadiu provisoricu in altulu si prin urmare, dintr'o crisa in alta, fãra cã se isi fi potutu ficsã, nici sistemulu seu de guvernare si nici positiunea sa in afara.

Actualitatea cã si trecutul ne probẽdia pãna la evidentiã, cã o astfelu de politica fara consecentiã n'are energia in laintru imperiulu si este lipsita de respectulu, consideratiunea si influenti'a pe care o ar poteã exercitã in afara. Si nici cã se p^ote alcum, pãna candu pe terenulu politice interne, experimentele constitutionale voru fi in stare de permanentia si pãna candu in afara, monarchi'a austro-ungara va oscilã intre panslavismulu principelui de Bismark si intre panslavismulu principelui de Gorciacoff. A fi amicu si aliatulu lumei in-

tregi este identicu, cu a nu avea nici unu amicu si nici unu aliatu, ci a fi isolatu si a depinde dela grati'a si bunulu placu alu aceluia sãu a acelor'a dintre ei, cari la momentu sunt cei mai tari.

Austro-Ungari'a s'au aliatu, pe parol'a diplomatica a principelui de Bismark, cu Prusso-Germani'a pentru cã se se apere in contra panslavismulu, care cochetẽdia cu elementele neolatine, si in acelasu tempu isi dã aerulu, cã voiesce se inpace pe numerosii sei slavi, acaroru simpatii nu sunt si nu potu fi nici-decum pe partea principelui de Bismark. Acesteã sunt doue extreme, care de si la momentu se atingu, dar' nu se voru poteã uni decãtu numai, pentru cã prin o frictiune firsca a elementelor si ale aspiratiuniloru politice divergente, se se ciocnẽsca si se se respinga unele pe altele, urmandu fiacare din ele, a fi atrase de cãtra punctulu loru de gravitatiune.

Ori ce incercari pe care si le aru dã diplomati'a si guvernulu austro-ungaru de a evitã sãu a face imposibila acãsta ciocnire elementara va fi in vanu, pentru cã politic'a de pãna acuma, precum si cea actuala este de natura a provõcã si a accelera tocmai aceea, ce ar dori cã se nu se intemple. Se pare cã si candu guvernele austriace, conduse de o putere misterioã si fatala isi intocmescu politic'a loru dupa mactim'a: voiesce binele si fã reulu, pentru cã de altcum, cineva nu isi p^ote explica multe si colosale erori diplomatice si politice, care s'au comis dela 1848 incõce de cãtra guvernele austriace, care s'au perondatu pãna astadi.

Consecintiele eroriloru comisse, le vedemu si le simtimu in fiacare momentu si cu ori ce ocaziune. Asia, consecintiele eroriloru comisse pe terenulu politice orientale, se arata in neincrederea si opositiunea passiva pe care o intimpina politic'a austro-ungara la statele cele mici slavice, care sunt chieimate a jucã unu rol fõrte inportantu si chiaru decisivu in conflictulu neamenabilu, ce va avea locu intre pangermanismu si panslavismu. Se abstragemu dela Itali'a si dela Romani'a, acaroru situatiune este astadi p^ote cea mai dificila din tõe, si in totu restulu Europei, afara de interessat'a amicitia a principelui de Bismark, politic'a Austro-Ungariei nu are simpatii sincere si nu este apreciata asia, precum o ar poteã fi.

Inlaintru erorile comisse se oglindẽdia in deficiete bugetare, in bilantiulu negativu alu comerçiuului, in lupt'a inversiunata a partideloru politice, in rivalitatile nationale, in coruptiunea cea mai nerusinata a classelor inalte ale societati magiare si in fine, in turburãrile ce avura locu in capital'a Ungariei. In orice parte cetatiõnulu pacnicu si-ar intõrce privirile, nu intalnesce, decãtu greutati insuportabile, miseria si nedreptati.

Celu ce are deci tristulu curagiu a dice, cã lucrurile nõstre mergu bine, acela sãu cã se amagesce pe sine insusi, sãu cã voiesce se amagesca pe alii, ceea ce in totu casulu este: sãu naivitate politica sãu o fapta nemorala premeditata, care este cu atãtu mai condannabila, cu cãtu ea causãsa mai multu reu prin seducerea opiniunii publice, care din natur'a ei este credula si prin urmare, lesne de amagitu.

Scenele turbulente petrecute in B.-Pest'a voru primi unu epilogu si in diet'a ungresca. Dejã deputati din opositiune isi prepara interpellatiuni, care voru fi urmate fãra indoiala, de scandalõse si oragiõse desbateri.

Diariulu opositionalu „Magyarország“, care si-a castigatu õresi-care celebritate prin revelatiunile sale, relative la coruptiunea ce domnesce in Ungari'a, continua cu descoperirile incepte, luandu acuma la rondu pe cunoscutulu ministru de culte Aug. Trefort, celu cu introducerea fortiata a limbei magiare in scõlele romanesci confessionale. Nu ne indoimu, cã cei dela „Magyarország“ dẽca voru vrea, voru avea se spuna multe despre acestu ministru, de õre ce densulu functionẽdia in permanentia dela 1868 si prin urmare, se bucura de o lunga cariera ministeriala in decursulu careia va fi patitu si facutu multe si merunte. Inceptulu s'au facutu. Asteptamu urmarile.

Ungari'a.

— Budapest'a. (Domineca a opt'a di.) Prefectur'a politiei primise sciri, cã clasa laboratoriloru de pre la fabrice si dela industri'a mica se prepara pe domineca 18 Ianuaru cã se trẽca in bataliõne organizate dela Bud'a in Pest'a, cu scopu de a pedepsi, precum dicu ei, pe banditii in fracu. Intr'aceãã venise si ministrulu-presiedinte dn. Col. Tisza din Vien'a, unde se aflã cu delegatiunile, spre a se informã exactu si a face raportu Maiestatiei Sale despre cele petrecute in capital'a Ungariei, care tõe

l'au suparatu forte multu. Ministrulu se consultă ore întregi cu comandatele generalu br. Edelsheim-Gyulai, cu șeful politiei si alu pressei consil. Jekelfalussy, cu prefectulu Thaiss (ungurii îi dicu capitanu alu cetatiei), apoi si cu Mauritiu Jokai, cunoscutulu publicistu si romantiaru. Se mai chiamara doue regimente din afara pentru multirea garnisonei, se dete si o proclamatiune, in care se spune, până la ce gradu este amenintata vietă cetatieniloru s. a.; pe la podurile de preste Dunare se iau tôte mesurile spre a opri pe revoltanti că se nu tréca in Pest'a.

Tôte acele mesuri au fostu asta-data de prisosu; capii partidei socialistiloru, că-ci acuma existe si in Ungari'a partida de socialisti — întielesi cu colegii loru din strainatate, au sciutu se tina in freu pe miriadele de laboratorii până la alta ocaziune combinata mai bine, éra acuma n'au voitu se se mai verse sange nici pentru unu Verhovay si pentru nici o persóna, până ce va veni timpulu se lupte in favórea doctrinelor propagade de ei. La ingropatiunea celor doi inși inpuscati pe strade, s'au luatu asemenea multe mesuri de precautiune, dara nu s'au intemplat nici-unu escesu.

Pana acuma sunt dati in judecata criminale numai patru individi, in frunte cu juristulu evreu Kohn, că rebelli pronuntati, cari au strigatu in gur'a mare si au indemnatu pe glóte, că se spendiure pe magnati, se bata cu pietrii pe politiani si pe soldati.

Dintre diariile kossuthiane si republicane sunt trase trei in judecata, pentru-că au incuragiatu pe poporu la rebelliune. Vai Dóme, de aru fi fostu acelea diarie romanesci sau serbesci. Cautati numai colea la comun'a St. Mihaiu in comitatulu Turdei, că nisce romani batura deunadi pe unu docente magiara spurcatu de gura, care se apucase a batjocori si in cărciuma totu ce e romanescu; se vedeti, cum se cere că se bage in temnitia pe toti romanii.

Intr'aceea esu alte scandale la lumina. Diariulu aristocraticu „Magyar Ország“, care publicase faptele lui Várady, c. Zichy, c. Szapáry etc., se apucă dela 16 Ianuariu incóce si de dn. Augustu Trefort, ministrulu cultelor si alu instructiunei publice, că se lu compromitta până dupa urechi. Se dice adeca intre altele multe, că de candu este d. Trefort ministru de culte, s'au facutu specule mari cu mosiile fondului religios, s'au vendutu unele dominie cu pretiuri de nimicu la unii si altii, s'au datu altele in arenda pe sume numai că de pomana; se dau din fondurile bisericesci sume mari inprumutu fóra hipoteca, sau cu hipoteca nesigura; in fine, că insusiu escelenti'a sa dn. ministru A. Trefort a luatu inprumutu o suma considerabila din aceleasi fonduri, fóra vre o hipoteca. Acestea sciri s'au reprodu su in mai multe diarie din Ungari'a, in câteva din Vien'a (N. fr. Presse, Weltblatt etc.), in Köln. Zeitung. Lumea are curiositate se afle, câte si care din acele diarie voru fi trase vreodata in judecata pentru acele revelatiuni. Apoi se te mai miri daca ti se spune, că fondurile sarmanului Blasiu, care apucasera sub administratiunea statului inainte cu 50-60 de ani, au disparutu, că si buna-óra fondurile vechi provinciale ale Transilvaniei.

— Religiunea insultata, clerulu romanescu calumniatu. Diariulu ministerialu „A Hon“, alu carui proprietariu si redactoru este Mauritiu Jokay, in Nr. 16 din 18 Ianuariu a. c. descrie că in batjocura amblarea pretilor cu crucea pe la case in ajunu si ceremoni'a rituale antica, millenaria ce executa la santirea apei in dio'a de Baptismulu Domnului; minte apoi, că acésta ar fi numai o imitatiune dupa ceea ce se face in aceeasi di la St. Petersburg si inchiata dicund, că in acea di preotii romanesci gr. resariteni facu rogatiuni pentru capulu bisericei lor, pentru omnipotentele tiaru muscalescu.*)

In anulu trecut „Kelet“ din Clusiu isi batea jocu de santirea apei sub pretestu, că sarutandu ómenii crucea, se propaga ból'a dipteritis. Estimpu Jokay merge multu mai departe, spre a subminá de a dreptulu dogmele si anume sacramentulu principale, baptismulu bisericei orientale, éra pe clerulu resaritenu întregu ilu incriminada de inalta tradare, că-ci a sterge din liturgia, din tipiconu numele monarchului legitimu si a face rogatiuni pentru unu altu monarchu strainu, invólve immediatu crim'a inaltei tradari, prin urmare pedéps'a mortiei, sau celu puçinu reclusiune pe 20 de ani. Se fia inse considerata fapt'a si numai că veta-mare de maiestate**), totusi pedéps'a este dela 1 până la 5 ani. Dara si calumniatorulu cade in aceeasi pedéps'a, daca celu calumniatu nu este vreunu motoflete indolentu, ci scie se si castige satisfactiune.***)

Scurtu, loru le este permis totu, de aceea si sapa barbatesce nu numai la tulpin'a si radecinele vietiei nóstre nationale, ci si la religiune, si nu se afla nimeni care se infrene cutediarea lor.

Sciri diverse.

— (Denumire.) Prin decretu imperatescu ddo. 6 Ianuariu d. professoru publicu extraordinariu Alexandru Romanu a fostu denumitu professoru publicu ordinariu, la universitatea din B.-Pest'a pentru limb'a si literatur'a romana.

— (Decedati.) La Paris au muritu mai in aceeasi di ducele de Gramont, ultimulu ministru de esterne alu lui Napoleonu III si cunoscutulu barbatu de statu republicanu Jules Favre, care in resbelulu prusso-francesu din 1870/1 au subscrisu capitulatiunea Parisului.

*) Az ünnep napján a templomokban, ugy Budapestben is, nyilvános imát mondanak a görög egyház fejéért. a mindenható muszka csaszár ért is.

**) §. 63 din cod. pen. austr. si transilvanu.

***) §§-i 209 et 210.

— (Dela reuniunea de pathinagiu.) Dumineca sér'a in 25 l. c. va avea locu a dou'a petrecere costumata din anulu acesta. — Onor. membrii sunt provocati se apara in numeru câtu se pôte de mare, séu costumati séu celu puçinu avendu unu semnu distinctivu, batatoriu la ochiu. — Pentru de a evita multe inconveniente, cartele de intrare pentru p. t. membri se voru distribui Vineri si Sambeta dela 10—1 a. m. si dela 3—7 ore p. m. in magazinulu de bacania alu d. Fr. Thallmayer (Strad'a urezului). Sér'a la cassa se voru dá bilete numai ne-membriloru. Membri platescu 10 cr., ne-membri cá privitori 20 cr., éra cá pathinatori 50 cr. v. a.

— (Moneta romana de 2 bani.) Dela 1 Ianuariu s'a pusu in circulatiune o cantitate de moneta nationala de arama in bucati de câte 2 bani, batuta in monetari'a Statului. Acésta se va continuá treptatu până la baterea întregei sume de 1,500.000 lei, autorisata prin legea dela 2 Augustu 1876.

— (Pistótele.) care au fostu întrebuintiate la duellulu Majthény-Verhovay se afla de presentu, cá corpora delicti la tribunalulu din B.-Pest'a. Acele pistóte sunt ale comitelui Coloman Almásy. Intrebatu fiindu asupra calitatii si constructiunei lor, unu specialistu cunoscutu din B.-Pest'a, acesta a constatatu, că in privinti'a securantiei lor ele se potu mesurá cu ori-ce alte pistóte, construite anume pentru de a puscá la tiru si cá pentru acela, care scie se pusce, este o jucaria a nemeri tient'a alésa.

— (Baronulu Majthény) a sositu in 15 l. c. la Vien'a, insocitu de secundantii sei baron. Uechtritz si Beniczky. In contr'a cestui din urma, politi'a avea ordinu de arestare, care inse nu s'a potutu realisá, din cauza că Beniczky au preferitu a o luá la sanetós'a spre Nizz'a.

— (Aristocrati'a unгурésca) mai tóta s'a cam imprasciatu din Budapest'a, in urmarea turburarilor din septeman'a trecuta. Alte familii, cari au voitu se vina a petrece carnevalulu in Budapest'a, si-au schimbatu hotarirea si au remasu acasa. S'a observatu si pe ghiacia, că magnatii cari si in alti ani obicnuiau a esi acolo, de câteva dile nu se mai duc; éra in balurile din dilele trecute abia s'au vediutu doui-trei inși din aristocrati'a. (Famili'a.)

— (Balu romanescu in Budapest'a.) Junimea romana din capital'a Ungariei; precum semnalaramu, va arangiá la 21 Februariu st. n. in sal'a de gala a otelului „Hungaria“ unu balu in favorulu Societatii „Petru Maioru“ si a esundatiloru din Transilvani'a. Presiedinte alu întreprinderii fu alesu Iosifu Vulcanu, éra comitetulu arangiatoru fu compusu din urmatorii dni: vice-presiedinti: dr. Victoru Babesiu si dr. Augustinu Dumitreanu, secretariu Ioanu Dragosiu, membrii: dr. Aureliu Babesiu, L. Papp-Szilágyi, drd. Absolonu Todea, drd. George Creniceanu, Emilu de Puscariu, Iuliu Severu Babesiu, Constantinu Radulescu, Iuliu Bonciu. (Famili'a.)

— (Concertu si balu romanescu in Clusiu) Societatea de lectura „Iulia“ a junimei romane dela universitatea din Clusiu va dá la 19 Februariu in sal'a redutei unu concertu declamatoricu-musicalu insoçitu de balu, in care se va jucá si „Calusierulu“ in costumu national. Comitetulu arangiatoru e compusu astfel: presiedinte dr. Aureliu Isacu, secretarin Vincentiu Nicóra, cassariu Iuliu Herbay, membrii: Petru Dulfu, Alesandru L. Hosszu, Nicolau Hosszu, Iacobu Maioru, Beniaminu Popu si Emiliu Porutiu.

— (Unu edificiu de ghiatia.) In gradin'a zoologica din Mosev'a de câtva timpu o casa de ghiatia atrage privirile visitoriloru asupra'si. Acésta casa este construita din lespedi de ghiatia, dupa tôte regulele arhitectonice, are doue usi si siése ferestre. La edificarea acestei case originale au lucratu doui arhitecti din Mosev'a si 300 lucratori.

— (Eras omoru de evreu.) Ungurenii isi facu de capu cu persecutarea evreiloru. In comun'a Vanciod din comitatulu Biharu assassinii inpuscara in 7 Ianuariu sér'a pe septuagenariulu Samuel Roth, pre candu siedeala la cina cu fiu-seu si cu unu rabinu. Prim'a puscatura data pe feréstra nu'lu nemeri, cu a dou'a inse fu lovit dreptu in céfa si omoritu in momentulu candu rabinulu dicea: „Se ne pitulamu sub mésa.“ In anulu trecut s'au publicatu vreo 15 casuri in care au fostu assassinati totu jidovi, si acum se incepe anulu totu asia. Dara ce e dreptu, că jidovii ungresci inca nu invétia minte de locu, setea de bani si rapacitatea îi face se se jóce cu viati'a.

Bibliografia.

— Amiculu Familiei, jurnalulu socialu, beletristicu si literariu. Va esi in fia-care septemana odata. — Marti'a, in nri câte 1—2 côle, formatu cuártu mare, chartie fina, tipariu indesatu. Va publicá articlii sociali, poesii, novele, romanuri, sovneniri de caletorii s. a. Va tractá cestiuni literarie si scientifiche, cu reflexiune fiindu la cerintiele vietiei practice. Va petrece cu atentiune viati'a sociala a romaniloru de pretotindenea, precum si a celorlalte poporatiuni din patria si strainatate. Prin umoru dulce si satira alésa va nisui a face câte o óra placuta familiei strivite de grigile vietiei.

Preste totu va nisui a întinde tuturoru individiloru din familia o petrecere nobila si instructiva.

Pretiuulu de prenumeratiune pre anulu întregu e 5 fl. v. a. pe 1/2 anu 2 fl. 50 cr. v. a., — pentru Romani'a si strainatate pre unu anu 13 franci — lei noi, pe 1/2 anu 7 franci — lei noi.

Abonatii pre anulu întregu voru primi cá premiu portretulu distinsulu nostru filologu si istoricu Timoteiu Cipariu — avendu de a solvi numai 30 cr. in pretiuulu pachetarei si a cartei de transportu.

— (Unu nou diariu romanescu in Timisióra.) Cu 1 Martiu a. c. va aparea unu nou diariu politicu in Timisióra sub titlulu „Luminatoriulu“ in proprietatea d. M. Draghiciu si sub redactiunea d. P. Rotariu, avocatulu. Noulu diariu va esi de doue ori pe septemana si adeca: Mercurea si Sambet'a, pe formatu cuártu si cu orthografi'a etimologica. Pretiuulu de abonamentu va fi pe unu anu 8 fl. pe 1/2 anu 4 fl. pe 1/4 anu 2 fl. Pentru strainatate pe 1 anu 10 fl., pe 1/2 anu 5 fl. pe 1/4 anu 2 fl. 50 cr.

Din partene felicitainu si salutamu fratiesce pe întreprindietorii noului diariu, si le dorimu se aiba succesulu doritu, atât in privinti'a morala, câtu si cu deosebire in cea materiala.

Contractulu Socialu.

De J. J. Rousseau.

Capitolulu VIII.

Despre religiunea civila.

(Urmare.)

Intre toti autorii crestini, filosofulu Hobbes este singurul care au cunoscutu reulu si remedierea lui, care au cutezatu se face propunerea de a reuni ambele capete ale aculei si a reduce totulu la unitatea politica, fara care nici unu Statu nu va potea fi bine gubernatu, nici nu va potea avea o Constitutiune buna. Dara elu au trebuitu se se convinga, că spiritulu dominante alu cristianismului este incompatibile cu sistemulu seu, si că interessulu preotulu este totudeauna mai puternicu cá acela alu Statului. Nu aceea ce are Hobbes oribile si falsu in politic'a sa este ceea ce o face odiósa, ci tocmai ce este justu si adevratu in ea.)*

Eu credu, că considerandu cineva din acestu punctu de vedere faptele istorice, ar potea combate lesne parerile opuse ale lui Bayle si ale lui Warburton, dintre cari primul pretinde, că pentru corpulu politicu nu este utile nici o religiune, éra celalaltu din contra, sustine că religiunea crestina este stélpulu celu mai puternicu alu corpului politicu. Celui primu i s'ar potea probá, că niciodata nu au fostu fundatu unu statu, fara că religiunea se i servésca de basa, éra celui de alu douilea, că legea crestina este mai multu stricatiósa, decâtu utile unei Constitutiuni tare a statului. Pentru cá se fiu mai bine întielesu, este de lipsa a dá o precisiune mai mare, ideiloru fórté vage despre religiune, relative la obiectulu meu.

Religiunea, considerata in raportu cu societatea care este séu generala séu particulara, pôte se fia inpartita si ea in doue specie, adeca in religiunea omului si in aceea a cetatiénului. Cea prima care nu are nici temple, nici altare, nici ritu, se marginesce singuru numai la cultulu curatu internu alui Dumnedieu si la datorintiele eterne ale moralei. Ea este adevrat'a si simpl'a religiune a evangeliului, adevratulu theismu, si ea s'ar potea numi dreptulu naturale divin. Cealalta se marginesce numai in o singura tíera, dandu'i Diei si patronii sei proprii si tutelari. Ea i'si are dogmele sale, ritulu seu, si cultulu seu esternu, prescisu prin legi. Afara de unic'a natiune care i urmésa ei, tôte celelalte sunt infidele, straine si barbare si chiaru datorintiele si drepturile omenesci nu trecu preste marginile altareloru lor. Astfeliu au fostu tôte religiunile popóraloru primitive, si acele religiuni s'aru potea numi dreptulu divin civilu séu positivu.

Mai esista unu alu treilea felu de religiuni, si mai bizaru, care dandu ómeniloru doue legisla-

*) A se vedea intre altele, intr'o epistola alui Grotius adressata fratelui seu, sub datulu 11 Aprilie 1645, ce aprobésa si ce blámésa acestu barbatu savantu in cartea lui Hobbes „Despre cetatiénu.“ Este adevratu, că aplecatu spre indulgentia, Grotius pare că iérta autorulu reulu pentru binele ce ilu contine, inse nu toti erau asia gratiosi. Not'a lui J. J. Rousseau.

tiuni, doui siefi, doue patrii i supune la datorintie ce isi contradicu si i impiedeca de a fi in acelasiu tempu crescini devoti si cetatieni buni. Astfelu este religiunea Lamailoru, a Japanesiloru si astfelu este cristianismulu romano-catholicu. — Aceste religiiuni se potu numi ale preotiloru, din care resulta unu felu de dreptu mestecatu, nesociabile, caruia nu i se pôte dá nume.

Considerate din punctu de vedere politicu aceste trei felu de religiiuni, isi au fia-care din ele defecte loru. Cea de a trei'a, adeca religiunea romano-catholica, este atátu de rea, in càtu ar fi pierdere de tempu voindu cineva se o probese. Totu ce rupe unitatea sociala este reu; tôte institutiunile care punu pe omu in contradicere cu sine insusi, sunt rele.

Cea de a dou'a, adeca religiunea popóraloru primitive, este buna, intru càtu unesce cultulu divinu cu amorulu legiloru, face din patria obiectu de adoratiune pentru cetatieni invetiandu'i, cà a servi Statului este a servi Dieiloru tutelari. Acésta este unu felu de theocratie, in care nu este permis se aiba cineva altu pontifice decâtu pe principele insusi, nici alti preoti, decâtu pe magistrati. Cine móre acolo pentru tíera este unu martiru, a violá legile este identicu cu a fi impiu si a espune pe unu culpabilu esecratiunei publice, insemnéa a ilu devotá maniei Dieiloru: *Sacer esto!*

Inse ea este rea, pentru cà fiindu fundata pe eróre si minciuna, insiéla ómenii, i face creduli, superstitiosi si innéca adeveratulu cultu alu Divinitatíei intr'unu ceremonialu vanu. Ea este rea si atunci, candu devenindu esclusiva si tiranica, face pe unu poporu doritoru de sange si netolerantu, astfelu, cà elu nu respira decâtu mórte si masacrulu si crede cà face unu actu sacru ucidiendu pe toti aceia, cari nu adóra pe Diei loru. Acésta face cà unu astfelu de poporu se se afle in stare de rebelu cu tôte celelalte, care sunt periculóse securitatii sale proprie.

Ne mai remane in fine religiunea omului séu cristianismulu, nu acela de astadi, ci acela alu evangeliului, ce nu este totu una. Prin acésta religiune sacra, sublima si veritabila, ómenii sunt fii ai aceluasi Dumnedieu, ei se recunosc totu cá frati si legatur'a care ii unesce, nu se rupe nici chiaru prin mórte.

Inse acésta religiune, ne-avendu nici-o relatiune particulara cu corpulu politicu, lasa legiloru singuru numai acea putere, pe care o tragu ele din sine insusi, fára de a le oferi alta, si astfelu, un'a din legaturile cele mari ale societatiei particulare remane fára efect. Ceva mai multu, departe de a atasiá ánimile cetatieniloru pre langa statu, ea le instrainéa de elu, precum si de tôte lucrurile lumesci. Eu nu cunosc nemica, ce ar putea fi mai contrariu spiritului socialu.

Ni se spune, cà unu poporu de adeverati crescini ar formá cea mai perfecta societate, pe care numai 'si-o pôte imaginá cineva. In acésta presupunere eu nu afu decatu o singura dificultate, adeca: aceea, cà o societate de crescini adeverati nu ar mai fi o societate de ómenii.

Mai adaogu inca, chiaru déca s'ar afá o astfelu de societate presupusa, ea nu ar fi, pre langa tóta perfectiunea ei, nici cea mai tare si nici cea mai durabila, pentru cà dandu'si silintia a fi perfecta, i-ar lipsi solidaritatea si viciulu destructiv s'ar afá chiaru in perfectiunea sa.

Fiacare si-ar implini datorintia sa, poporulu ar fi supusu legiloru, siefi ar fi drepti si moderati, magistratii integri si necorruptibili, soldatii aru despretiui mórte si nu ar esistá nici desiertatiune nici lucsu. Tôte acestea ar fi fórté bune, dara se cercetamu mai departe.

Cristianismulu este o religiune de totu spirituala, ce se ocupa singuru numai cu lucrurile din ceriu, pentru cà patri'a crescinului nu este lumea acésta. Este adeveratu, elu isi implinesce datorintiele sale, dara lui i pasa puçinu, déca rezultatulu loru este bunu séu reu. Numai se nu aiba a isi inputá nimica, apoi lui puçinu i pasa, déca lucrurile aicea josu mergu, bine séu reu. Déca statulu este in florindu, apoi elu d'abea cutésa a gustá din fericierea publica, elu se teme se nu ajunga a fi orgoliosu prin glori'a patriei sale: déca statulu decade, atunci elu binecuvanta man'a lui Dumnedieu, care se apasá greu asupra poporului seu.

Pentru cà o astfelu de societate se traiésca in pace, si se se póta mantienea armoni'a, ar trebui cà toti cetatienii fára esceptiune se fia crescini buni in acelasiu modu. Candu inse din nefericire s'ar afá unu singuru ambitiosu, unu singuru ipocritu, unu singuru Catilina de esemplu séu unu Cromwell, apoi, acela ar avea jocu usioru cu piosii sei compatrioti. Caritatea crescinésca nu permite cà cineva

se cugete indata ceva reu despre de-aprópele seu. Déca unu astfelu de omu afla, mai antaiu prin intriga, art'a de a le impune si de a isi insusi o parte din autoritatea publica, apoi éta'lu ajunsu la demnitate. Dumnedieu voiesce, cà elu se fia ascultat si déca depositariulu acestei poteri abusésa de densa, apoi elu este biciulu prin care se servece Dumnedieu pentru de a pedepsi pe fii sei. Ar fi in contra consciintiei a alungá pe usurpatore, pentru cà ar trebui turburata pacea publica, a intrebuintia violentie si a versá sange si tôte acestea se potrivescu reu cu blandeti'a crescina si in fine, ce inpórta déca cineva este liberu séu sclavu in acésta vale a plangeriloru? Lucrulu principale este de a ajunge in paradisu si resemnatiunea este unu mijlocu mai multu pentru acésta.

Candu se nasce unu resbelu in afara, cetatienii pléca la lupta fára de a face dificultati; nici unulu din ei nu se cugeta la fuga, ei isi facu datorintia: inse fára de a fi pasionati pentru victoria, ei sciu mai bine se móra decâtu se invinga. Ce inpórta, déca ei voru fi invinsi séu voru fi invingétori? Nu scie óre provedinti'a mai bine, decâtu ori cine, lipsele loru? Se isi imaginese acum cineva, in ce modu va sci profitá de stoicismulu loru, unu inamicu pasionatu si inpetuosu! Puneti in fati'a acestora, pe acele popóra generóse, pe care le consuma vapai'a amorului de patria si de gloria, puneti republic'a vóstra crescina fatia in fatia cu Spart'a séu Rom'a, si piosii crescini voru fi batuti, respanditi si nimiciti, mai'nainte de a isi fi venitu in simtiri, séu nu voru avea se multumésca scaparea loru de càtu despretiului ce ilu pórtá inamicii loru fatia cu ei. Dupa opiniunea mea, juramentulu soldatiloru lui Fabius erá unu juramentu frumosu: ei jurau a se reintórce cá invingétori si isi tieneau juramentulu. Crescinii nu ar fi depusu niciodata unu astfelu de juramentu, temendu-se se nu desfida pe Dumnediulu loru.

(Va urmá.)

Locu deschisu.*)

Onorata Redactiune!

In Nr. 94 1879 alu „Observatoriulu“ au esitu la locu deschisu una corespondintia din Orasthia, cu subscrierea comitetului parochialu gr.-or., in care descrie caus'a scólei nóstre din Orasthia intr'unu modu invidiosu si resbunatoriu; schimonosese, falsifica totu adeverulu lucrului inferandu-me pe mine, respective preotimea locala cu calumni, deonestari, invective, cu opozitiuni in treb'a scolara si bisericesca spre folosulu numai propriu, cu inpedecarea progresului scolaru, cu ilegalitati, iara intregu protopopiatulu cu scóle rele etc. si pe Prea venerabilu consistoriu archidiececanu cu ilegalitati pentru neaprobarea cereriloru loru, nu numai, dara in scrierile si acuzarile sale date la ven. consistoriu archidiececanu asupra mea asemenea cu câte batjocuri, defaimari si ilegalitati me inferéda, si acestea tôte din interesulu acela, cà voindu corespondentele cu satelitii lui a destitui si alungá din posturile invetiatoresci pe actualii invetiatori Nicolau Barsanu si Dimitrie Eli, care celu dintaiu aprópe de 30 ani, celalaltu aprópe de 20 de ani functionéda mai cu séma totu in Orasthia, fára vreo vina, pricina sau abdicere, sub pretextu cà ar fi necualificati. Corespondentele cu satelitii lui au deschisu concursu de 3 invetiatori, fára scirea si invoirea auctoritatiloru bisericesci si in contra legii, si acésta numai in modu arbitraru, care procedura si concursu apoi cá ilegalu, prea venerab. consistoriu archidiececanu prin parintésca ordinatiune dto 31 Augustu Nr. 2379 l'au anulat si nimicitu, precum si incusele asupra mea date, cà nedrepte si ilegale s'au respinsu; asia dupa-ce tóta acea corespondentia o declaru de calumnia si batjocura, care are numai scopuri malitiose si ilegale, viu a'mi da declaratiunile mele si anumitu pentru Orastia me provocu la protocólele bisericeii nóstre si la martori cari traiescu. De cumva corespondentele acelea nu le va fi falsificatu, se caute, si va afla, cà pamenturile pe care le are astadi s. biserica si este isvoru de capetenia alu bisericeii, s'au castigatu prin preotimea de acum. Zidulu celu frumosu inprejurulu bisericeii cu intrepunerea si sirguintia preotiloru actuali s'au facutu. Scól'a cea nóu'a de astadi, inceputa la anulu 1857 preotimea cu titorii de atunci ai bisericeii iau pusu fundamentu si partea jumetate au zidit'o, dupa care in mai multi ani s'au tinutu scól'a intrensca. Rostu si temeiu averii bisericeii si a scólii nóstre, urmédia din isvórele midilocite prin preotimea locala. Au dóra pentru acestea dice corespondentele cà pórtá lupte cu preotimea de ani? si pentru cà s'au ostenitu si s'au luptatu intru una la castigarea acestora? etc. Apoi in protopresbiteratu corespond. cerce si vadi'a scólele, daca nu'i orbu. sau daca voiesce, si bisericele, si va vedea scólele zidite din materialu solidu, si in sensulu legii, cu mari spese in comunele, Casteu, Vinerea, Zibotu, Romosu, Romosielu, Vaidei, Beriiu, Dencu mare, Petreni, si mai de rendu Orasthia de susu, Bicentiu, Pricasu, Balomiru, Sibisielu-vechiu, precum si in tôte celelalte comune dupa starea si putintia loru, provideute cu invetiamentu scolaru, nefindu pâna acum nici una scóla din acestu tractu amerintiata din partea deregatoriei statului, si ajutandu Dumnedieu cu nisce ani buni, sperediu inaintarea si inbunatatirea loru, si mai departe. Apoi bisericele cu puçina deosebire totu din materialu

*) Pentru articlii ce esu sub acésta rubrica, redactiunea nu ia nici-o raspundere asupr'a sa. Red.

solidu zidite, trainice si frumóse, provideute cu cele de lipsa.

Cine este defaimatoriulu? Spuna preotimea nóstra din juru, dintre cari puçini voru fi, pe care se nu'i fi defaimatu, batjocorit si dejositu. Cine este elu? Spuna parochulu loculu din Orasthia, omu de 80 de ani, si in preotia de 52 ani, care fiindu omu singuru, fára copii, in anii trecuti facédu densulu scrisóre au donatu pe sam'a bisericeii nóstre cas'a sa propria, unde astadi locuesce, cà se fia dupa mórte sa a santei bisericeii nóstre din Orasthia, cà casa parochiale, de óre ce de presentu nu este; eara defaimatoriulu cu clic'a sa 'iau respinsu dotati'a, din cauza cà de ce n'au dat'o din ór'a aceea, éra nu dupa mórte, si de atuncia nimenia n'au mai daruitu pamenturi la biserica. Cine este elu? Cetésca circulariulu venerab. consistoriu archidiececanu de sub Nr. „Teleg. romanu“ 144, in care se cetescu acestea. „Ér' on, comitetulu parochialu uitandu'si de tóta disciplin'a si subordinatiunea, dechiara cà elu nu mai vrea se mai scia nimicu de organulu, prin care trebuie se corespunda cu consistoriulu archidiececanu, ci trimete aici de a dreptulu scrisorile sale officiali si semificiali, si acestea scrisori sunt pline de acuzari in contra consistoriului, cà consistoriulu comite ilegalitatea comissa chiaru de acelu comitetu etc. Se scie cine este in acelu comitetu dela care s'au pricinuitu acésta, pentrucá cum dice corespondentele mentionatu: „Comitetulu parochialu din Orasthia statatoriu mai numai din uisce plugari simpli, n'au potutu face si nici nu sunt in stare de a iscusii astfelu de ilegalitati. Cine este elu? acela care nu cauta de disciplina, si in afaceri scolare nu vrea se scia de organulu prin care trebuie se corespunda cu consistoriulu. Cine este elu?“

Este acela, care s'a laudatu in scrisorile sale de incuse date venerab. consist. arcsidiececanu, cà voru perde mi'a de forini dela Universitatea sasésca, daca nu se urmédia asia precum elu dice etc.

Acestea si altele se potu constatá cu martori in viatia. Un'a nu potu nici eu intru interesulu adeverului si alu santei nóstre bisericeii din Orasthia, a nu aduce inainte, spre a se putea vedea faptele si folósele ce le au adusu elu bisericeii nóstre. In anii trecuti fiindu densulu presiedintele comitetului parochialu, éra Ilie Popp favoritul seu epitropu, s'au apucatu de acoperirea turnului bisericeii nóstre din Orasthia, pentrucá fiindu coperisulu vechiu, ploá in lăintrulu turnului, si tocindu densii pe unu paleriu cu numele Richter din Orasthia la lucrulu acesta de a acoperi turnulu cu plevu*), cu 1100 fl. v. a. cá se'lu acopere simplu si cu plevu trainice si se puna un'a cruce noua in verfulu turnului, pe care au daruit'o si cumperat'o pe séma bisericeii repozatulu plugariu Ioanu Robu. Mai inainte de a se fi apucatu de lucru au venitu vorb'a in comitetulu parochialu, cà cum se fia colórea turnului, alba cum au fostu, sau se se vapsésca rosiiu. In curgerea sfatuirii parochulu localu Georgie Popoviciu au propusu, cà turnulu se fia albu, cum au fostu, inasa propunerea sa s'au respinsu. caus'a se va putea vedea mai la vale, si au remasu dupa intieleptiunea domnului cà se fia rosia. Ce au urmatu de aici? au urmatu cà paleriuulu s'au apucatu de lucru si de acoperitu, au lasatu pe turnu o parte din plevulu celu vechiu si reu, si apoi seversindu paleriuulu lucrulu turnului rosiiu, puindu si crucea cea noua in verfulu turnului, vapsitu rosiiu, acésta coperitura dupa 3 ani s'a spartu ciuru, in càtu dupa aceea ploandu in turnulu bisericeii cà si mai inainte, au trebuitu de nou se se reparedie, si asia éra au tocmitu totu cu sfatulu densului; pe paleriuulu pomenitu Richter cu alta plata de 160 fl. v. a. si reparanduse a dou'a-óra coperisulu, ce se vedi? in acestu turnu alu bisericeii nóstre acuma éra ploá, éra crucea din verfulu turnului aplecata intr'o lature, nu numai, dar' o parte mare din vapséal'a rosia spalanduse de ploá, josu au remasu turnulu acum pestriviu, nici rosiiu nici albu, cu chieltuiala de 1260 fl. v. a. dejá facuta.

(Va urmá.)

Post'a redactiunei.

Ne rogamu inca odata, cà adresele se se scria deplinu si cu litere intregi, respicate, in dosulu cuponului. La câteva este preste potintia a descifrá, candu numele sau conumele, candu comun'a, candu post'a; in acestea casuri apoi nu e mirare cà se intempla neregularitati.

Respectamu orice reclamatiune relative la neregularitati, se se face inse mai curendu, éra nu la 1 si chiaru la 2 ani, cum ni s'a intemplatu estimpu dela Bucuresci. Unu diariu nu se conserva in sute de exemplarie cá cartile.

Din Novembre incóce postele Romaniei mai iau preste porto legalu câte 5 bani de fiacare Nr. Cu ce dreptu? Rogamu pe Onor. Directiune generala a postelor si telegrafelor, cà se binevoiesca a citá intr'unu comunicatu oficialu acelu articlu alu Conventiunei europene, care dá dreptulu acesta. Totu asia publiculu are dreptulu se scia, pentru ce la Brasiov se taxédia câteva foi periodice romanesci nepolitice, cà si cele politice.

Aceasi reclamatiune se aude si din Bucovina de câteva luni incóce. Acolo se iau câte 2 cri nu numai dela diariile din Romania preste cei 5 bani, ci si dela cele din Transilvania. Acestu midiolocu fiscalu supplinesce fórté bine censur'a vechia, inpedeca comunicatiunea spirituala si propagarea de cunoscintie intre ómeni si popóra.

In Serbi'a s'a desfintiatu prin unu votu alu Scupcinei (dietei) orice porto dela diarie.

— D-lui Ios. Iosa, docentu in Pecica, „1001 de nopti“, nu se mai afla la nici un'a din librariile de aicea. Póte la Bucuresci.

*) Feralbu, in Rom. tinichea. Red.

Editoru si redactoru responsabilu: **G. Baritiu.**
Tipariulu lui **W. Krafft.**